

ביקורי במדינת פולניה

ב"ח

הסתדרות

אגודת ישראל

ועד מרכזי פולני

לונדון. זכדני. 66

חל. 08. 182

לסניפי אגודת ישראל

בפולני

המוכ"ז שבתי נ"י לסמן הוא ציר ממוסדי ית"ל ע"ק ב"ב
בארץ ישראל. את מטרת נסיעתו הוא יבאר לכ' פא"פ.
בכבודכם מתבקשים בזה להתעניין בדבר ולהשתדל שהמפעל יצליח,
ויביא פירות כיאות.
המפעל הוא בהסכמת הסתדרות אגודת ישראל העולמית ירושלים.

בברכת התורה ואגודת ישראל

הנשיאות:

מ. קורן

י.צ. יוסקוביץ

לודז' ב"ח. ניסן. תש"ח.

ב"ח

הסתדרות אגודת ישראל

וועד מרכזי פולני לודז' ב"ח ניסן תש"ח

לסניפי אגודת ישראל בפולניה

המוכ"ז שבתי נ"י לסמן הוא ציר ממוסדי בית יעקב בארץ
ישראל.

את מטרת נסיעתו הוא יבאר לכם פא"פ. כבודכם מתבקשים
בזה להתעניין בדבר ולהשתדל שהמפעל יצליח ויביא פירות כיאות.
המפעל הוא בהסכמת המוסדות אגודת ישראל ירושלים.
לודז', ב"ח ניסן תש"ח

בברכת התורה ואגודת ישראל

הנשיאות

מ. קורן — י.צ. יוסקוביץ

Warszawa, dnia .....5.IV.....1948r.

58/48

Lo

Wydziału Kwaterunkowego
(Hotel Bristol)

w m i e j s c u

Ministerstwo Spraw Zagranicznych prosi o przydzielenie pokoju
w hotelu .....Bristol.....ob. Hassman.....

od dni 17 .....5.IV-48..... do dnia .....do odwołania..... do odwołania

na koszt Ministerstwa. (Pobyt służbowy).

Wniosek od podległego
hotelowego

KIEROWNIK SAM. REFERATU

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Kierownik Ref. Podróży

תרגום לעברית

משרד שר החוץ מחלקת כללית ואדמיניסטרציון
משרד המלונאות — נסיעות

ורשה 5.4.1948

להנהלת בית מלון בריסטול במקום.

(מניסטריום החוץ) משרד החוץ מבקש להקציב חדר במלון
בריסטול בוורשה לארח אדון לסמן מיום 5.4.1948 עד גמר
תפקידו על חשבונו הפרטי. נמצא בתפקיד רשמי, משוחרר ממס
בתי מלון בחתימת מנהל המחלקה, היות שיום זכרון ל-5
שנות מרד גטו וורשה חל ב-19.4.1948.

אני רוצה לציין שליום זכרון ל-5 שנות מרד גטו וורשה משרד
החוץ הפולני המליץ על הספקת חדרים לאורחים מוזמנים
החל מ-17.5.1948.

(—) מחלקת נסיעות

Z A Ś W I A D C Z E N I E.

Nr IV-103/5

Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk
zezwala na wyświetlanie filmu szkoleniowego pt. "Życie
szkoły Beth-Jaakob" na pokazach zamkniętych za zaprosze-
niami w szkołach żydowskich.

Zaświadczenie niniejsze wydaje się przedstawicie-
lowi Szepsi Majjorowi Lasmanowi Ortodoksyjnej szkoły
Żeńskiej; Seminarium i Dom Sierot w Tel-Avivie i Fal-
tynie.

 Zakład Wydziału Filmów
E. Paraszewska

משרד הראשי לבקורת עיתונות וסרטים
על ידי הנשיאות וועדת השרים מס' 4/103/5

וורשה 10 לאפריל 1948

א י ש ו ר

משרד הראשי לביקורת עיתונות וסרטים על ידי
הנשיאות וועדת השרים, נותנים רשות להקרין סרט לימודי של
בית-ספר בשם חיי בית הספר, "בית יעקב" במקומות סגורים
לפי הזמנות בבתי-ספר יהודים. האישור הזה אנו מוציאים לנציג
מר שבתי מאיר לסמן בא כח בתי-ספר לבנות וסמינר למורות
ובית ילדים בית-הספר חרדי ודתי בתל-אביב פלסטינה א"י.

(—) מנהל מחלקת הסרטים

פ. לאסקה מג.ע. פאראשבסקה

ORTODOKSYJNA SZKOŁA ŻEŃSKA
SEMINARIUM I DOM SIEROT
"BETH JACOB"
TEL-AVIV PALESTYNA

רעליגיעזע שולע פאר טעכטער
סמינאריום פאר קינדער און פרעכטליכעס און בית יעקב
"בית יעקב החדש"
תל-אביב ארץ-ישראל

דעם 1948 א דיי וואך 6 GODZ 1948

W LOKALU PRZY ULICY JAK

וועט געוויינלעך דער

ארץ ישראל פילם

wyświetlony będzie

FILM z ŻYCIA PALESTYNSKIEGO

P. T. א. נ.
ZYCIE דאס לעבן
BETH-JACOB פון בית-יעקב
W TEL-AVIV איז תל-אביב

WSTĘP WOLNY! מיינאנג פריי

Lódź dn. 22/IV 1948

RACHUNEK Nr 62 d

dla Związku Religijnego
Lódź

L.p.	Ilość	Nazwa towaru	Cena jedn.	S u m a	
				zł.	gr.
	300 szt	afisz		8.000	
		(Związek Osiedlowy) Spółdzielnia Wydawnicza ZAPISKI D R O K A R N I A Łódź, Narutowicza 32.			

לודז' — 22.4.1948

מספר חשבון ד/62

300 מודעות — 8,000. זלוטי (שמונת אלפים זלוטים) שולם.

דפוס פרהסה והוצאת ספרים קאופרטיבית בלודז'

רח' נאטורוביצה מס' 32

בביקורי בפולניה

תחנה הראשונה היתה בקהילת לודז'

רוח אדני השם עלי יען משח השם אותי לבשר
ענויים שלחני לחבש לנשברי לב לקרוא לשבויים
דרור ולאסורים פקח-קוח. (ישעיהו ס"א א').
פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו קדוש
ונורא שמו (תהלים קי"א ט').

דבר המחבר והמביא לבית הדפוס

יש דברים הנאמרים בעל פה, אך המיוסדים על נסיון וחוויות
אישיות, זכרון של ימי ילדות ונוער והשאיפה לפדות האדם

מגלות של חומר ורוח בהגשמה חלוצית. אלה אינם דברים סתם, "אותיות פורחות בחלל. המילים טבולות ברגש דתי, אחווה ואהדה לבני ברית ואמונה בעזרת השם. כל אלה היו במוצא פי כשבאתי אל אחי הדוויים במדינת פולין.

שפתי ידועה היתה לשארית הפליטה והיו אמרי להם מזור ומרפא. כעת, לאחר שעברו 30 שנה מאותה תקופה, רואה אני עד כמה היתה הפעולה שלי, חשובה והרת מעשים והביאה לנחשולי עולים מארצות הדווי. עולים אלה השתתפו בבנין ארץ ישראל המחודשת.

ב-28 בחודש מרס 1948, באתי בעזרת השם למדינת פולין. התחנה הראשונה שלי היתה העיר לודז', שהיתה חרותה היטב בזכרוני בעת שעזבתיה בשנת 1930, כאשר יצאתי להצטרף להכ"ר שרה בפלוגת בית"ר בנדבורנה.

כאשר עליתי לארץ ישראל בשנת 1932, היתה אז העיר המעטירה בעלת אוכלוסיה יהודית גדולה ורבה בה התנופה. היתה זו קהילה לדוגמא ולתפארת חיים; היו בה חיי עדה יהודיים תקינים, פרנסים, מנהיגים ורבנים גאוניים. בני ישראל התפרנסו בקרבה בעושר אך היו גם שכונות של עוני ומצוקה. המוסדות טפלו במוכי הדלות; מטבחים צבוריים, בקור חולים ומוסדות רפואיים שהגישו עזרה לכל חולה וכואב, בתי-ספר ואוהלי תורה. במיוחד הצטיינו בתי-הספר של „אגודת ישראל" ובתי הספר של המזרחי, שבהם ניהלו דרכי תורה, אהבה וחיבה לקודשי ישראל.

את אותה לודז' לא מצאתי יותר וכעת, לא פאר ולא חדר לה. קומץ קטן של יהודים התרכז ברחוב זכודיינה 66, רחוב שממנו הובילו נתיבים של מחייה לעניים, בתי-כנסת, בית יתומים, מקווה טהרה ובית שחיטה לעופות.

הרב מוראינה ניהל את הרבנות בלודז' ומילא את חובתו כמנהיג במסירות גדולה ובנאמנות למופת.

המסחר היה בחבילות שהתקבלו מהג'וינט בארצות חברית. מרכז „פועלי אגודת ישראל" עסק בפעולותיו במחתרת, בחופת בתי-הכנסת המעטים שהיו באותה סביבה.

את מנהיגי העדה, קורן ויוסקוביץ פגשתי לראשונה בעיר

לודז' ולהם מסרתי את מכתבי ההמלצה והתעודות שקיבלתי ממנהלי בית-הספר לבנות, "בית יעקב" בתל-אביב. מכיוון שפעולה דתית אסורה היתה בארץ קומוניסטית, היה פחד השלטונות גדול על המנהיגים. הם נרגעו רק כאשר, לפי קשר מברקים, היה ברור להם כי, "מר שבתאי מאיר לסמן, מוסמך להופיע בשם, בית יעקב" בארץ ישראל", ומסמכים אחרים חתומים ע"י "מרכז-אגודת ישראל" בירושלים. בכלל, היה לפלא בעיניהם, כיצד מעז יהודי לבוא לפולין בשליחות דתית, כאשר מוסדות אלה כבר הושמדו על-ידי היטלר וקלגסיו, מרחוב זגרסקה, נובומיסקה, פיוטרקובסקה, פולודנובה, זכנוד-נייה, זגלניה וכו'.

רק באותה סביבה, ברחוב זכודנייה 66, נמצאו השרידים של הקהילה המפוארת בעבר. היהודים שהצליחו להינצל ממש-רפות הגזים וממחנות העבודה האיומים באושביץ, מיידאנק וטרבלינקה — החלו לשקם בשנת 1945 את חייהם, כפי שיהודים רגילים מימים ימימה; פתחו חנויות ובתי מלאכה וקיוו להיבנות מרכזי חנויות, מכולת וסידקית ובעיקר ממסחר בהלבשה, תפירת געלים ויצור בדים.

החבילות שהגיעו מארצות-הברית ספקו צרכי הגוף והנפש שכה חסרו לאחר שהמדינה נתדלדלה בעקבות המלחמה. עברו שלוש שנים. פולין התבססה. המשטר הסובייטי הנהיג צורות משלו בנוהל קומוניסטי מובהק. אנשי הבולשת הפולניים השתדלו לחסל את המסחר הפרטי ולבער את "הרעה". משום כך סגרו את בתי המלאכה וחיסלו את המסחר הזעיר.

יהודי לודז' נמצאו בחוסר אונים ובלא תקווה שהדבר ישתנה אי-פעם. אני זוכר מצבים כיצד פרחה התעשייה בעיר זו ויהודים עשירים בעלי תושיה החזיקו בתי-חרושת לעיבוד בדים, מפעלי טקסטיל לעיבוד משי, בערי טושן, לאסק, פיוטריקוב, טריבונ-לסקה, זגרז', סטרוקום, זדונסקה ווליה, אלקסנדרוב, בז'זין ואחרות.

רבבות יהודים התפרנסו בכבוד בערים אלו, ואף בהן גרו אדמו"רים ידועי-שם וקהל חסידים תומך ונלהב. באותן עיירות היו חצרות האדמורי"ם, כמו סטריקוב, אלק-

סנדרוב פאביניץ רדומסקה. בארץ ישראל פעלו בני שושלת צדיקי גור, שניצלו מן השואה והצליחו לעלות לא"י. חסידי פולין מצאו דרכים מקובלות כמנהגם בימי הפאר.

האדמו"ר מגור, ר' ישראל שליט"א, נמצאה חצרו מאורגנת וקשורה עם „אגודת ישראל". חצר זו היתה כעין מוצב מבוצר של יהדות פולין ושל יהודי העולם החרדי כולו.

לפני מלחמת העולם השנייה, תמכו במוסדות הדת יהודים בעלי ממון רב, גבירים שבנו בתי-חולים, בתי-יתומים ומושבי זקנים, הקימו בתי-ספר דתיים ויסדו לפי מסורת מתקדמת, ישיבות לתורה ולעבודה, ואילו עכשיו — רק שארית קטנה מאותם ימים פעלה במידה מועטה.

האדונים קורן ויוסקוביץ כאשר קבלו את האישורים מראשן האגודה בירושלים, פנו אלי ובקשוני לפעול אצל השלטונות. המרכז היהדי ברחוב זכודנייה 66, היה תחת פקוח המליציה העירונית. האנשים ספרו על רצח בערים פשיטוק, קלץ ורדום והמשרה נצטוותה לשמור על הקהילות היהודיות ברחבי פולין מפני פורעים מזויינים.

למטרה זו נסעתי לעיר הבירה ווארשה, להשתדל אצל השלטונות לסדר הקלות ליהודי פולין. בבואי לעיר ב-5.4.1948, באתי בקשרים עם הנהלת משרד החוץ. בדרכון שלי היתה חותמת משרד החוץ. במשרדים השונים נתקבלתי בסבר פנים יפות ובאדיבות. הרגשתי בכנות האנשים, כי הם עשויים למלא בקשות רבות שלי. הקציבו לי חדר בבית-המלון „בריסטול", במקום המיועד רק לדיפלומטים או אורחי המדינה הפולנית. בשני בתי-המלון האחרים, אי אפשר היה לקבל חדר רק באישור משרד החוץ. אני הייתי היהודי הראשון שהייתי מועדף על כל השגרירים וקבלתי הנחה בשכר בעת שהתגוררתי באכסניה זו. נציגי הדת ואפילו הסגל הדפלומטי של מדינת ישראל לא זכו לעידוד שכזה. האישורים הנ"ל שקיבלתי ממשרד החוץ, חיזקו את הנציגות שלי כממלא תפקידים חשובים. הודות להם קיבלתי אישור מהצנזור הראשי הכללי בווארשה. הוועדה הממונה על בקורת העתונות ומוסדות הפרסומת נצטוו לתת

לי רשות להרצות בנושאי דת וללמד על בית-הספר „בית יעקב“ בתל-אביב (פלסטינה). להקרין סרט של אותו בית ספר „בית-יעקב“ החדש שבתל-אביב. לפי כתב הרשאה זה הותר לי להביא את הסרט ולהרצות בכל ערי פולין. חתום — המנהל הכללי והראשי של המחלקה לפילמים הגב' פרשוסקה. הרשו לי להדביק מודעות באותיות גדולות על פני עמוד שלם על לוחות עמודי הפרסומת בכל עיר. היתה זו הפתעה נעימה ליהודי פולין, שהיו רועדים כעלה נידף. העיתונות הפולנית קיבלה בחיוב את פעולתי זו. מקרנת פילם קיבלתי בהשאלה מחברת „פילם פולסקי“. הדפסתי חוברות באידיש, המספרות על החינוך הדתי. קיבלתי רשות להקים כתות ללמודי קודש ובזאת היו לי הצלחות רבות.

בביקורי בוורשה

. בעיר וארשה היו מרוכזים בזמנים של שקט, מאות אלפי יהודים ברחובות נלבקי, טברדה, גנשה, דזיקה טלומצקה ועוד. עם המבול ששטף בדם — נחרבו רחובות אלה עד היסוד. על חורבות של בתי היהודים באיזור זה המזהיר בהיסטוריה העברית הוקמה מצבת זכרון ללוחמי גיטו ווארשה. היהודים שחזרו אחרי השואה, התרכזו בפראגא וברחוב סארגובה. רבה הגאון הרב כ"ץ איש וילנה היה, ומתאבל על החורבן ועל השממה היהודית באותה עיר ואם בישראל. פעם היו בה בתי-מדרשות, שטיבלאך של חסידים, בתי כנסת לעיון ולתפילה. חיים יהודיים פיעמו בערי גור, וונגרובה, ואלומין, מודז'ץ, אמשנוב, סקרנוב, פאלוביץ, אוטווצק ועכשיו נותר בהן קומץ קטן, כ-8.000 חוץ מווראשה המתכחשים להשתייכותם לעם ישראל. ב-19 בחודש אפריל 1948, ביום הזכרון החמישי למאבק גיטו ווארשה, הגיעה משלחת מטעם ארץ ישראל. היו בה נציגים של כל המפלגות, החל במפא"י וגומר במפלגה הקומוניסטית. בראש המשלחת עמדו המשורר אברהם שלונסקי, ד"ר משה סנה, ישראל ברזילי, מי שהיה ראש השגרירות בפולין ומר

אנטק, נציג לוחמי גיטו ווארשה. בקשתי מראשי המשלחת לתת לי אפשרות להצטרף אליהם כנציג היהדות הדתית, אך לא אפשרו לי זאת. אני לא נפגעת. אני השתתפתי בתהלוכת האבל יחד עם קהילות יהודיות אחרות. הייתי בין היושבים על במת הכבוד לצידם של ישראל ברזילי, אסתר וילנסקה וד"ר משה סנה. אני הייתי הנציג הדתי מטעם „אגודת ישראל“, שהיתה אז מפלגה אסורה.

ביום הזכרון, ה-19 באפריל 1948, היה גלוי המצבה של לוחמי גיטו ווארשה, שעמדה על חורבות בית הכנסת הגדול ברחוב טלומצקיה.

המשלחת הישראלית לא השתתפה בכל פעילות בתוך הקהילה היהודית, פשוט, לא התפנתה לצורך זה.

באותה עת נערכו בארץ ישראל קרבות קשים בין הפורעים הערביים לבין ההגנה. האנגלים תמכו בערבים, דם יהודי נשפך והדרכים היו בחזקת סכנה. ידיעות שפורסמו בעתוני ווארשה, נתנו תאורים משדה הקרב. אני הייתי היחידי שיכול היה להסביר ליהודי פולין, ממקור ראשון, על המתרחש בארץ; כיצד עומדים אנשי הפלמ"ח, לוחמי ארגוני ההגנה, אצ"ל ולח"י, חברי הקבוצים והישוב כולו במערכה גורלית זו.

חג הפסח חל ביום ראשון 24 באפריל 1948 ואותו ביליתי בעיר לודז'. ניהלתי את שני הסדרים כמנהג בבית היתומים שבלודז'. בליל-הסדר השתתפו 250 איש מ„בית יעקב“, בני נוער, נשים וטף מנצולי מחנות ההשמדה. היו שם ילדים ניצולים שהסתתרו בין הנוצרים ואנשים שחזרו ממחנות עבודה ברוסיה וזה להם הסדר הראשון המסורתי. כל הקהל התרשם מחווייה מיוחדת זו, חג-חרות מיוחד במינו. במטבח הצבורי של לודז' ברחוב זכודנייה 66, סיפק את מאכלי החג והמצרכים סופקו ביז נדיבה ע"י ארגון הג'וינט.

אני קראתי את ההגדה בנוסח המקובל ותרגמתי אותה לאידיש ולפולנית. עוד לפני החג דאגתי שיהיו „הגדות“ וסידורים במספר רב. התנהלו תפילות בציבור, בשטיבלאך ובבתי-הכנסת. כל המתפללים קיבלו עידוד וחדרה ללב האמונה, כי בעזרת השם יום יבוא ויורשו לעלות לארץ אבותם, והשם בחסדיו

יביאם לחוף מבטחים. בין קהל היהודים שפגשתי בחג היו כאלה שחזרו מסיביר לאחר ישיבה במשך שנים.

קשה היה להסביר להם כיצד הגעתי לפולין ובאיזו דרך חדרתי לתוכה. והנה, בחג הפסח תש"ח, 1948 נמצא איתם איש מארץ ישראל ומביע באוזניהם דברי נחמה, רגש ואהבה לארץ ישראל. הצלחתי במשא ומתן עם השלטונות היתה רבה, מפני שהאמנתי כי הגיעה העת להשיב לב האחים הדוויים אל מקורות האהבה ולהשיבם לציון. בחג החרות כשנצולי המלחמה נזכרים ביציאת מצרים, התחלתי אני להבין את דברי השליחות של אותו זקן, בעל הדרת הפנים אשר הטיל עלי משימה חשובה: „שבתי, לך ובכוחך זה תביא עמך ישועה ועדוד. קום ואל תאחר את המועד“. זו השליחות שקיימתי עם יושבי פולין והם נקבצו ובאו מכל פינות העולם.

אני הזנחתי את משפחתי, את ילדי כדי להתאחד איתם, כאיש העם שאיננו הולך בגדולות. למטרה זו הלכתי כשליח במסלול ההשגחה העליונה, ללכת ולהשתדל אצל אנשי הפקידות הפולנים שהיו בחזקת שונאי ישראל ודווקא אנשים אלה נשאו אלי פנים שוחקות.

מנהל לשכת הסעד של הג'וינט האמריקאי-יהודי בעיר לודז' אשר בבית היתומים ברחוב זכודנייה, השגichו וטיפלו ברצון רב בעדת הסובלים שבמקום. אני ראיתי כיצד היתומים, המוכים והדוויים מתעוררת בהם תקוה.

בשובי ללודז' מערי המחוז, ראיתי כי הסרט שהקרנתי ניזוק ואינני יכול להשתמש בו. „פילם פולסקי“ עשה עמי חסד; הם צילמו את הסרט בשני העתקים במחיר סימלי של 25 דולר בלבד. כמו כן חודש הרשיון ל-30 ימים נוספים. היתה זו מתנת כבוד של המכונה אוֹיֶבָה לפי המלצת מנהל משרד החוץ בווארשה. לאחר ה-1 במאי 1948, לפי פקודה ממשלתית, הוחרמו בתי-החרושת שהעסיקו יותר משני פועלים, מס כבד הוטל על הדירות, החנויות ובתי-המסחר הזעירים. יהודי פולין התייאשו ואני במצב זה קבלתי עלי תפקידים אשר בטוח הייתי כי אוכל לבצעם.

הדרכתני את יהודי העיירות בהן בקרתי והפחתי בהם אמונה